

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

VÁCLAV HAVEL - POLITICKÝ DISIDENT

Bakalářská práce

Studijní program: B7507 – Specializace v pedagogice
Studijní obory: 6107R023 – Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání
7507R036 – Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání

Autor práce: **Dominika Partlová**
Vedoucí práce: Mgr. Ing. Martin Brabec, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Dominika Partlová**
Osobní číslo: **P12000284**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obory: **Humanitní studia se zaměřením na vzdělávání**
Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání
Název tématu: **Václav Havel - politický disident**
Zadávací katedra: **Katedra filosofie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je popsat disidentskou činnost Václava Havla a zdůraznit nejvýznamnější disidentské aktivity, které provázely jeho kariéru. Konkrétně budou rozebrána období let šedesátých, kde bude podrobně vylíčena Havlova iniciativa v době Pražského jara, dále období let sedmdesátých, ve kterém se autorka zaměří na události spojené s nástupem normalizace, činností Charty 77 a s Havlovým vězněním a následně budou zhodnocena léta osmdesátá, ve kterých bude vylíčena Havlova činnost až do vypuknutí Sametové revoluce. V závěru práce se studentka pokusí zhodnotit Havlovu disidentskou aktivitu a analyzovat zásadní myšlenky, které zastával. Měl by tak být podán ucelený pohled na disidentské období života jedné z nejvýznamnějších postav československé politiky.

Metody práce: práce s primární a sekundární literaturou a filmy, jejich analýza a komparace.
Požadavky: Studentka bude docházet na konzultace k vedoucímu práce a řídit se jeho metodickými a organizačními pokyny.

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KAISER, Daniel. Disident : Václav Havel 1936-1989. 1. vyd. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7432-012-5.

HVÍŽĎALA, Karel. Vzpoury : rozhovory. 1. vyd. Praha: Galén, 2010. ISBN 978-80-7262-658-8.

FREIMANOVÁ, Anna. Příležitostný portrét Václava Havla. 1. vyd. Praha: Knihovna Václava Havla, 2013. ISBN 978-80-87490-16-7.

SUK, Jiří. Politika jako absurdní drama : Václav Havel v letech 1975-1989. 1. vyd. Praha; Litomyšl: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-302-7.

ŽÁK, Jiří. Hovory s V. H.: autentické svědectví o divadle, o kultuře, o letech šedesátých. Praha: XYZ, 2012

EMMERT, František. Václav Havel 1936-2011. 1. vyd. Brno: CPress, 2012. ISBN 978-80-264-0060-8.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Ing. Martin Brabec, Ph.D.

Katedra filosofie

Datum zadání bakalářské práce: **10. dubna 2014**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2015**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Ondřej Lánský, Ph.D.
vedoucí katedry

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 19.6.2015

Podpis: Pardlová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce

Mgr. Ing. Martinu Brabcovi, Ph.D., za jeho podporu, čas a především cenné rady,
které mi věnoval.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá disidentskou činností Václava Havla. Cílem práce byla snaha zmapovat a popsat disidentské aktivity této významné osobnosti v průběhu padesátých, šedesátých, sedmdesátých a osmdesátých let. V jednotlivých kapitolách jsou zaznamenány Havlovy nejdůležitější aktivity a důsledky jeho činnosti pro společnost a především pro vývoj politické situace v Československu.

Klíčová slova

Václav Havel, disident, Charta 77, sametová revoluce, rok 1989

Annotation

The bachelor thesis deals with the dissident period of Václav Havel. The aim of the thesis is to capture and describe the political activities of this significant person during the 1950s, 1960s, 1970s and 1980s of the 20th century. His most important activities and their consequences for the society and especially for the involvement of the political situation in Czechoslovakia are noted in the individual chapters.

Key words

Václav Havel, dissident, Charta 77, the Velvet revolution, the year 1989

Obsah

Úvod.....	8
1 Rodina Václava Havla.....	9
2 Mládí Václava Havla	11
3 60. léta	15
3.1 Pražské jaro a jeho potlačení	17
3.2 Havlova činnost po roce 1968.....	20
4 70. léta	24
4.1 Proces s The Plastic People of the Universe.....	25
4.2 Charta 77.....	26
5 Havlovo věznění	33
6 80. léta	38
6.1 Cesta k revoluci	39
6.2 Sametová revoluce.....	44
Závěr.....	48
Seznam použité literatury.....	51
Seznam použitých zdrojů	52

Úvod

Václav Havel se řadí mezi nejvýznamnější osobnosti českých a československých dějin. Jeho jméno je spojováno jednak s literární tvorbou, neboť je Havel považován za typického představitele českého absurdního dramatu, ale především se tato osobnost stala symbolem boje proti bezpráví a především boje proti komunistickému režimu.

Dnes je Václav Havel vnímán jako politický disident, mluvčí Charty 77, vůdce revolučních změn v roce 1989, poslední prezident Československé republiky a zároveň první prezident samostatné České republiky.

Cílem této práce bylo zmapovat disidentskou činnost Václava Havla a zdůraznit význam Havlových politických aktivit pro československou společnost.

Úvodní kapitoly se zabývají Havlovým původem a dospíváním, neboť autorka považovala za důležité zmínit tyto faktory, které později ovlivnily Havlovo politické smýšlení. Dále jsou detailněji rozebrána šedesátá léta, během kterých se z Václava Havla stal jeden z předních představitelů domácího disentu. Z událostí v této dekádě je podrobněji popsána především Havlova činnost během pražského jara v roce 1968. Kapitoly rozebírající léta sedmdesátá jsou zaměřeny především na události a Havlovu iniciativu, která směřovala k sepsání dokumentu Charta 77 a následně jsou popsány důsledky této činnosti, zejména tedy Havlovo věznění, které se promítlo i do let osmdesátých, během nichž se stala z Václava Havla ikona disidentského boje proti nespravedlnosti komunistického režimu, která dovedla národ až k sametové revoluci, jejíž události a události jí předcházející jsou rozebrány v poslední části práce.

Autorka se během psaní soustředila na práci s kvalitní literaturou a některými filmovými dokumenty. Jednotlivé zdroje byly analyzovány a komparovány s ostatními. Zhodnocení použitých zdrojů se promítlo jak do struktury textu práce, tak i do samotného závěru.

1 Rodina Václava Havla

Václav Havel se narodil 5. Října 1936 v Praze do známé intelektuálské a stavitelské rodiny. Jeho otec byl ing. Václav Maria Havel. Matka Božena Havlová, rozená Vavrečková.

Václav Maria Havel (1897-1979) byl významný stavební podnikatel, který mimo jiné vytvořil projekt na vilovou čtvrť na Barrandově a Barrandovské terasy. V mládí studoval na české technice v Praze a během studentských let byl politicky aktivní. Stal se prvním předsedou Svazu československého studentstva a následně stál pět let v čele Obrodného hnutí československé mládeže. Ve dvacátých letech byl navíc jedním z prvních členů pražského Rotary klubu, který stejně jako ostatní takové kluby po celém světě, sdružoval elitu národa, která si dala za cíl nezištně pomáhat druhým a šířit dobrou vůli a mír. Navíc také publikoval v časopisu Demokratický střed, který byl spojován s „pro hradně“ orientovanou sekci národně demokratické inteligence, ke které se Václav Maria Havel řadil.¹

Václav Maria Havel byl synem Václava Havla, což byl slavný architekt a stavitel, jehož nejznámějším dílem je pražský palác Lucerna. Jeho dalším významným projektem bylo založení filmové společnosti Lucerna-film, kterou později převzali jeho synové. V roce 1948 byl rodině Havlových zabrán jak palác Lucerna, tak i Barrandovské terasy. Oba tyto podniky byly znárodněny.²

Za svůj život byl Václav Maria Havel celkem dvakrát ženatý. S první ženou Bělou prožil pětileté manželství, během kterého se společně vydali na dlouhou cestu po Americe, kde se Václav Marie inspiroval pro svou pozdější činnost v Praze. Druhou manželkou Václava Maria Havla se stala Božena Vavrečková (1913-1970), která měla velké výtvarné nadání, čehož využila při studiu malířství na Akademii výtvarných umění v Praze. Kromě toho se také

¹ FORMÁČKOVÁ, Marie. *Václav Havel: Život jako absurdní drama*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group, k. s. - Ikar, 2012. ISBN 978-80-249-1812-9. s. 9-14.

² FORMÁČKOVÁ, M. pozn. 1, s. 9-14

zabývala módním návrhářstvím a fotografováním. S manželem měla kromě syna Václava ještě druhého chlapce Ivana.³

Otcem Boženy Vavrečkové a druhým dědečkem Václava Havla byl Hugo Vavrečka. Tento muž byl diplomatem a ministrem, později také ředitelem v Baťových závodech, ale především publicistou, který se v roce 1906 stal redaktorem Lidových novin, kde byl odborníkem na národohospodářství. Za první světové války zorganizoval v Terstu Československý vojenský oddíl. Po válce se stal diplomatem a v roce 1919 se zúčastnil mírové konference v Paříži. V roce 1938 byl pak jmenován ministrem propagandy. Dalším členem Havlovy rodiny, kterého je třeba zmínit, je Havlův strýc Miloš. Ten obnovil v roce 1937 činnost filmové společnosti Lucerna – film, stál u zrodu Barrandovských filmových ateliérů a významně se zasloužil o rozvoj československého filmu zejména v meziválečném období a v období druhé světové války.⁴

Jak již bylo zmíněno, Václav Havel měl také bratra. Je jím Doc. Ing. Ivan M. Havel, CSc., Ph.D., (nar. 1938 v Praze), který vystudoval ČVUT v Praze a později získal doktorát na Univerzitě Berkeley v Kalifornii. Ivan Havel se spolu se svým bratrem řadí mezi zakladatele Občanského fóra. V devadesátých letech se habilitoval v oboru pro umělé inteligence na 3. lékařské fakultě UK v Praze. V současné době je šéfredaktorem časopisu Vesmír a pracuje v Centru pro teoretická studia, kde se zabývá robotikou, kybernetikou, umělou inteligencí, či kognitivními vědami.⁵

³ FORMÁČKOVÁ, M., pozn. 1, s. 9-14

⁴ BAUER, Jan. *Václav Havel: Necenzurovaný životopis* 1. vyd. Praha: OTTOVO NAKLADATELSTVÍ, s.r.o., 2003. ISBN 80-7181-852-6. s. 16

⁵ FORMÁČKOVÁ, M., pozn. 1, s. 18

2 Mládí Václava Havla

Václav Havel, ač z bohaté pražské rodiny, nestrávil své dětství pouze v hlavním městě, ale podstatnou dobu pobýval ve Žďárci u Tišnova na Moravě, kde jeho dědeček vybudoval rozlehlou usedlost, které se říkalo Havlov a také na Vysočině, kde jeho rodina přebývala v období druhé světové války a nějaký čas i po ní, neboť rodinný dům na pražském nábřeží byl poškozen během bombardování.⁶

Právě ve zmíněném Žďárci začal malý Václav navštěvovat obecnou základní školu a po jejím ukončení v roce 1947 ho rodiče poslali na soukromou internátní školu, která nesla honosný název Kolej Krále Jiřího z Poděbrad a sídlila v prostorách tamního zámku. Tato škola měla sloužit především sirotkům, jejichž rodiče zahynuli v koncentračních táborech, ale také dětem z bohatších rodin, kterým poskytovala jak klasické vzdělání, tak ale i osvojení praktických a sportovních dovedností. Právě na této škole se Havel seznámil se svým pozdějším kamarádem Milošem Formanem.⁷

Roku 1948 byla rodině Havlových zabavena část majetku a oba Václavovi rodiče přišli o svá dosavadní profesní postavení. O dva roky později byl pak Havel označen za syna vykořisťovatele a musel opustit internátní školu. Základní vzdělání tak dokončil již v Praze. V padesátých letech se stali Havlovi objektem třídního boje, a jak sám Havel vzpomínal: „*Dostat se v mém postavení na gymnázium bylo absolutně nemožné, byl jsem tedy přidělen do učení na tesaře.*“⁸ Později však obor změnil a vyučil se chemickým laborantem, zároveň však po večerech navštěvoval večerní gymnázium ve Štěpánské ulici, kde v roce 1954 získal maturitní vzdělání.⁹

⁶ FORMÁČKOVÁ, M., pozn. 1, s. 15-17

⁷ BAUER, J., pozn. 2, s. 18-23

⁸ BAUER, J., pozn. 2, s. 25

⁹ PREČAN, Vilém. Chronologický přehled 1936 - srpen 1989. In: *Václav Havel* [online]. 2003 [cit. 2014-12-03]. Dostupné z: <http://www.vaclavhavel.cz/index.php?sec=2&id=1>

Už v sedmnácti letech stál Václav Havel u zrodu skupiny intelektuálů, která si říkala Šestatřicátníci, což bylo příznačné pojmenování, neboť většina členů tohoto spolku se narodila právě v roce 1936. Šestatřicátníci se scházeli především za účelem literatury a debat o ní. Objektem jejich zájmu byla tehdy především zakázaná literatura. Četli si Franze Kafku a Vladimíra Holana, ale také spisy od Tomáše G. Masaryka, či od Edvarda Beneše a poté o nich diskutovali. V té době si patrně ještě neuvědomovali, o jak riskantní činnost se jedná, což také Havel přiznal v dálkovém rozhovoru s Karlem Hvižďalou¹⁰: „*Když na to dnes myslím, trochu mi vstávají vlasy hrůzou na hlavě. Kdybychom byli o pár let starší, zcela bezpečně bychom skončili někde na Mírově, za takové věci mohl v těch dobách člověk dostat klidně dvacet let.*“

A právě díky Šestatřicátníkům musel Havel už ve svých sedmnácti letech absolvovat první policejní výslech, který byl však podle Havlových slov spíše humorný: „*Tenkrát šmejdili okolo skupinky Šestatřicátníci a při výslechu se mě policajt zeptal, jestli píšu lyriku nebo epiku.*“¹¹

V této době dostal Václav Havel, spolu s kamarády Milošem Formanem a Jiřím Kuběnou, možnost setkat se s Jaroslavem Seifertem. Tomu Havel přinesl některé své první básnické pokusy a spisovatel mu prý dával cenné rady. Mladíci navštěvovali Seiferta v jeho bytě poměrně často a on jim byl velkým vzorem. Ale potkávali se i s jinými významnými autory, především s Vítězslavem Nezvalem a Vladimírem Holanem, kterého si prý Havel velmi oblíbil.¹²

Mladého Havla také velmi ovlivnila Skupina 42, což byla umělecká skupina, která se svou tvorbou orientovala na město a městský způsob života. Zanikla sice již v roce 1948, ale její odkaz přetrvával i nadále.¹³ Jeden ze členů této skupiny, Jiří Kolář, později patřil k básníkům a umělcům, kteří se scházeli v pražské kavárně Slávii. Zde psali texty a navzájem si je vyměňovali. K těmto umělcům se později přidal právě i Václav Havel se svými kamarády Jiřím

¹⁰ HAVEL, Václav. *Dálkový výslech: rozhovor s Karlem Hvižďalou*. 5. vyd. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0801-2. s. 22

¹¹ *Život podle Václava Havla* [film]. Režie Andrea Sedláčková. ČR, Česká Televize, 2014.

¹² KRISEOVÁ, Eda. *Václav Havel: životopis* 1. vyd. Brno: Atlantis. 1991, ISBN 80-7108-024-1. s. 14

¹³ FORMÁČKOVÁ, M., pozn. 1, s. 26

Kuběnou, Josefem Topolem, Věrou Linhartovou a Milošem Formanem. Ve Slávii hledali především literaturu a inspiraci pro psaní věcí odvážných a vymykajících se tehdejšímu ideologickému směru.¹⁴

V roce 1956 se na krátký čas zdálo, že přichází jakési „tání“. Ze svých funkcí byl odvolán Alexej Čepička, který byl velmi obávaným politikem. Najednou se začalo mluvit o potřebě reformy a o nápravě chyb. Toto politické „tání“ však bylo zastaveno hned na podzim, kdy v Budapešti sovětské tanky rázně ukončily veškeré touhy po svobodě. V tomto roce byl však v Československu založen literární časopis Květen, do kterého Havel poslal dopis. Redakce ho uveřejnila a zároveň pozvala Havla na setkání mladých autorů na dobříšském zámku.¹⁵ Právě tady se Havel uvedl svým prvním veřejným projevem. A byl to prý projev, na který se nezapomíná. Někteří o něm hovořili jako o velmi odvážném a jiní ho odsuzovali, za to, že v době, kdy v Maďarsku lidé prolévají krev za záchranu svobody, on si v klidu hovoří o umění a tvorbě. Mluvil o zakázaných básnících a o útlaku v literatuře. Vyčínil všem spisovatelům, že jsou pokrytci a zbabělci, kteří často tiše mluví o tom, co je špatně, ale přitom se bojí nahlas ozvat. Havel na tento den vzpomínal v Dálkovém výslechu¹⁶: *„Svým vystoupením jsem víceméně předznamenal celý průběh konference, většina diskuzí se tak či onak dotýkala témat, o nichž jsem mluvil. Byla to dost groteskní situace: ač tam sedělo hodně renomovaných autorů s mnoha vydanými knížkami, redaktorů i publicistů, vesměs přirozeně členů strany i Svazu spisovatelů, směr jejich jednání udala jakási zcela neznámá osoba, student ekonomiky dopravy, který se tam nachomýtl bůhví jak.“* Havlův vstup do veřejného literárního života tak měl velmi jasné nádechy rebelie.¹⁷

Rok 1956 byl pro Havla důležitý také z čistě osobních důvodů. Právě v tomto roce se totiž sblížil se svou pozdější manželkou Olgou Šplíchalovou. Seznámili se příhodně v kavárně Slavia. Olga pocházela ze zcela odlišného prostředí než Václav. Vyrůstala v chudé proletářské rodině na Žižkově, celé mládí

¹⁴ KRISOVÁ, E., pozn. 9, s. 16-17

¹⁵ BAUER, J., pozn. 2, s. 30

¹⁶ HAVEL, V., pozn. 10, s.

¹⁷ BAUER, J., pozn. 2, s. 31

prý strávila prakticky na ulici a musela se starat o děti své sestry. Havla prý zaujala svou svérázností, už od malička prý odmítala jakoukoliv autoritu, později četla zakázané knihy a chodila na nepřístupné filmy. Ti dva se stali nerozlučnou dvojicí a byla to právě ona, kdo vždy jako první četl všechny Havlovy rukopisy.¹⁸

Následujícího roku byl Václav Havel povolán na vojnu. Vlastně měl narukovat už o pár let dřív, ale čekání na vojnu si prodloužil studiem a nakonec byl odveden současně se svým bratrem Ivanem. Během vojenské služby založil Václav se svým kamarádem Karlem Bryndou útvarový divadelní soubor. Založili ho prý proto, aby si zájezdy na různé soutěže ukrátili vojnu. Právě během služby napsal Havel první hru, ve které také sám hrál, založil tak vlastně autorské divadlo, které ho později provázelo celým životem.

V době, kdy byl Havel na vojně, musela jeho rodina opustit Havlov, který byl jejich sídlem přes padesát let. Objekt jim byl vykoupen za 70 tisíc korun, tyto peníze však Havlovi nikdy nedostali. Následně jim byl zestátněn i dům, ve kterém se Václav i jeho bratr narodili a závěrem také parcely na Barrandově a soukromé umělecké sbírky. Když se Václav vrátil z vojny, nevlastnila jeho rodina už prakticky nic. V šedesátých letech pak zestátněný Havlov nahradil Hrádeček, který se stal novým útočištěm celé rodiny.¹⁹

Po návratu z vojny, v roce 1959, začal Václav pracovat v Divadle ABC jako kulisák a napsal svou první samostatnou divadelní hru Rodinný večer. Hned další rok však přešel do Divadla Na zábradlí, kde vydržel dlouhých osm let. Původně zde nastoupil jako kulisák, záhy na to se však prosadil jako dramaturg.²⁰

¹⁸ KRISOVÁ, E., pozn. 9, s. 17-18

¹⁹ KRISOVÁ, E., pozn. 9, s. 23-26

²⁰ FORMÁČKOVÁ, M., pozn. 1, s. 47

3 60. léta

Tato část práce se snaží přiblížit Havlovu činnost ve zlomových šedesátých letech dvacátého století. V této době se z Václava Havla stala veřejně známá ikona a to především v divadelním a intelektuálním světě.

V roce 1960 přešel mladý spisovatel z divadla ABC na jinou pražskou scénu, do Divadla Na zábradlí. Zde strávil Havel celých osm let, během kterých se především po boku Jiřího Grossmana prosadil jako autor divadelních her. Divadlo Na zábradlí začalo být známé jako místo zaslíbené především pro absurdní drama. „*Absurdní drama zobrazuje skutečnost jako nesmyslnou, vyjadřuje pocity bezmoci osamocenému člověka a ztrátu schopnosti dorozumění s ostatními lidmi, člověk je nejvíc ohrožován tím, co sám vytvořil.*“²¹ A tomuto popisu přesně odpovídá také snad nejznámější Havlova hra s názvem Zahradní slavnost, která slavila velké úspěchy.

Havel toho však během první poloviny šedesátých let zvládl ještě daleko víc. Mezi lety 1962 a 1966 stihl dálkově vystudovat dramaturgii na Divadelní fakultě Akademie múzických umění, zároveň také pracoval jako asistent režie u Alfréda Radoka v Městských divadlech pražských²² a 9. července 1964 se oženil se svou dlouholetou partnerkou Olgou Šplíchalovou.²³

V následujícím roce se Havel stal členem redakční rady měsíčníku Tvář, ve kterém se však autorsky příliš neprojevoval, jeho práce byla především bojem o samotné udržení tohoto periodika, neboť vzhledem k tomu, že autoři článků v Tváři se často ostře pouštěli do soudobých spisovatelů a jejich děl, stal se měsíčník velmi brzy trnem v oku pro samotný Svaz spisovatelů.²⁴ Konflikt o Tvář byl však původně sporem mezi skupinou okolo Havla a původními zakládajícími

²¹ FORMÁČKOVÁ, M., pozn. 1, s. 49

²² ŽÁK Jiří, *Hovory s V. H.: Autentické svědectví o divadle, o kultuře, o letech šedesátých*. 1. vyd. Praha: XYZ, s.r.o. 2012, ISBN 978-80-7388-634-9. s. 121

²³ PREČAN, Vilém. Chronologický přehled 1936 - srpen 1989. In: *Václav Havel* [online]. 2003 [cit. 2015-02-18]. Dostupné z: <http://www.vaclavhavel.cz/index.php?sec=2&id=2&page=2>

²⁴ HEŘMAN, Jiří a Michaela KOŠTÁLOVÁ. *Václav Havel: vzpomínková kniha* 1. vyd. Havlíčkův Brod: Petrklíč. 2012, ISBN 978-80-7229-260-8.

členy, v jejichž čele stál literární kritik Bohumil Doležal a Emanuel Mandler. Tito lidé neuznávají Havlovu autoritu a chtějí ho z redakce vystřadit. Spor však vyřešila třetí strana a to ta komunistická, která vydávání Tváře zakázala a to jak v roce 1965, tak i později v roce 1969, kdy se Tvář pokusila dostat zpět na výsluní.²⁵

V roce 1968 se úspěšný dramatik vydal poznat nejen Velkou Británii, ale především Spojené státy americké, které mu nesmírně učarovaly a ve kterých našel inspiraci jak v oblasti kultury, tak i v oblasti osobního životního stylu.

Z Ameriky se Havel vrátil plný entusiasmu, toužil po stejné svobodě, jakou poznal za oceánem. Jeho nadšení ještě podpořily změny, které nastaly s vládou Alexandra Dubčeka. Na jistou chvíli byla například zrušena veškerá cenzura a byl nastolen svobodnější typ socialismu. S tím však zásadně nesouhlasil Sovětský Svaz, který se rozhodl vývoj v Československu zvrátit. Začala okupace, která trvala dalších jednadvacet let.

²⁵ PUTNA Martin C. *Václav Havel: Duchovní portrét v rámu české kultury 20. Století*. 2. vyd. Praha: Knihovna Václava Havla, o.p.s. , 2011. ISBN 978-80-87490-08-2

3.1 Pražské jaro a jeho potlačení

Již v prosinci roku 1967 začalo plenární zasedání ÚV KSČ, na jehož závěru byla počátkem ledna 1968 oddělena funkce prvního tajemníka ÚV KSČ a prezidenta republiky. Do funkce prvního tajemníka byl tehdejším prezidentem Antonínem Novotným navržen Alexander Dubček. A právě s jeho politikou nastalo období zvané Pražské jaro. Byla to doba politického uvolnění a reformních změn. Pražské jaro začalo v lednu 1968 a skončilo v noci z 20. na 21. srpna téhož roku. Během tohoto krátkého období byla například prosazena zvýšená svoboda tisku, větší orientace ekonomického trhu na spotřební zboží a zároveň byla naplánována federalizace ČSSR na dvě republiky.²⁶

V neposlední řadě proběhly během velmi krátkého období personální změny nejen v nejvyšších politických funkcích (nedůvěra byla vyslovena například tehdejšímu ministru vnitra, či generálnímu prokurátorovi), ale i na nižších postech regionální politiky. V březnu byl zvolen nový prezident republiky Ludvík Svoboda, jehož volba měla především uklidnit Moskvu, u které měl Svoboda dobré postavení. Zásadní událost přišla v dubnu roku 1968, kdy byl na zasedání Ústředního výboru KSČ přijat dokument Akční program KSČ, který měl přinést novou vlnu demokratizace, svobody, ekonomické reformy a také zestátnění moci.²⁷

Ačkoli se mohlo zdát, že vše směřuje k postupnému přechodu v demokracii, součástí KSČ stále zůstávalo neostaliniistické křídlo, kterého se česká veřejnost obávala. Tyto obavy byly vyjádřeny v prohlášení Dva tisíce slov, za jehož publikací stál především spisovatel Ludvík Vaculík a podepsala se pod něj celá řada osobností jak z prostředí kulturního, společenského či intelektuálního (např. manželé Zátokovi, herec Jiří Suchý, režisér Jiří Menzel, vědec Otto Wichterle). Ludvík Vaculík interpretoval své znepokojení z toho, že

²⁶ VANČURA, Jiří. *Naděje a zklamání: Pražské jaro 1968* 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 1990. ISBN 80-204-0179-2. s. 12-22

²⁷ PECKA Jindřich a Vilém PREČAN. *Proměny Pražského jara: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti 1968-69*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1993. ISBN 80-85765-02-0. s. 16-17.

by se frakce KSČ mohla za pomoci Sovětského Svazu pokusit vývoj v Československu zvrátit.²⁸ „*Veliké znepokojení v poslední době pochází z možnosti, že by do našeho vývoje zasáhly zahraniční síly. (...) Svě vládě můžeme dát najevo, že za ní budeme stát třeba se zbraní, pokud bude dělat to, k čemu jí dáme mandát.*“²⁹ Prohlášení Dva tisíce slov vzbudilo velký ohlas, vedení KSČ ho však odsoudilo a až později se ukázalo, jak moc byly obavy Ludvíka Vaculíka na místě.

Rok 1968 byl pro Václava Havla velmi úspěšným, věnoval se své tvorbě, v New Yorku měla premiéru jeho hra Vyrozumění, nahlédl také do světa filmu a ocitnul se v centru kulturního a společenského dění.

Do politického života Havel v tomto roce příliš nezasahoval, jediný jeho významnější počín byl článek Na téma opozice, který vyšel v Literárních listech a ve kterém navrhoval a žádal konec vlády jedné strany. Vyzíval zde komunisty, aby si své dominantní postavení zasloužili a zároveň vyjádřil myšlenku existence minimálně jedné další demokraticky zaměřené strany, která by byla pro komunisty důstojným konkurentem.³⁰ O mnoho let později však Havel v Dálkovém výslechu³¹ přiznal: „*Musím říct, že dnes mám k tomu článku výhrady. Dávno si nemyslím, že by založení nějaké opoziční strany bylo tehdy reálné. (...) Hlavně mi ovšem na tom článku vadí něco jiného: založení strany má navrhovat ten, kdo je skutečně odhodlán stranu zakládat – a to já přirozeně nebyl.*“

Ani Havel tedy, podobně jako signatáři prohlášení Dva tisíce slov, nebyl skálopevně přesvědčen o tom, že změny, které v Československu probíhaly během Pražského jara, budou trvalé. Havel věděl, že všichni členové KSČ nejsou nakloněni reformám a demokratizaci a následků se obával, přiznával však, že si tzv. lidskou tvář socialismu nesmírně užíval a byl z ní nadšený.³²

²⁸ EMMERT František. *Průvodce českými dějinami 20. Století*. 1. vyd. Brno: František Emmert – Clio, 2012. ISBN 978-80-905081-0-1. s. 251-252.

²⁹ RŮŽIČKA, Daniel. Text manifestu 2000 slov. In: *Totalita.cz* [online]. 1999 [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/txt/txt_2000slovt.php

³⁰ KRISEOVÁ Eda. Václav Havel: Jediný autorizovaný životopis. 2. vyd. Praha: Práh, 2014. ISBN 978-80-7252-538-6. s. 94-96.

³¹ HAVEL Václav. Dálkový výslech: Rozhovor s Karlem Hvižd'adou. 5. vyd. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0801-2. s. 112

³² BAUER, J., pozn. 2, s. 50-51

V noci z 20. na 21. srpna se nacházel i se svým kamarádem Janem Třískou v Liberci, kde ho také zastihla zpráva o vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Na vlastní kůži tak zažil dramatické chvíle, kdy 21. srpna sovětské tanky dorazily do Liberce. V tomto severočeském městě byla situace tragická, desítky zraněných, šest obětí zběsilé palby sovětských vojáků a tři mrtví, kteří byli zasypáni troskami podloubí, které jeden tank cíleně zbořil. Václav Havel v Liberci uvízl na celý týden, byl proto okamžitě začleněn do odbojového hnutí. Havel s ostatními členy provizorního krizového štábu působil na radnici, kde podle svých slov sepisoval různá prohlášení a výzvy k občanům. Proti okupaci bojoval Havel spolu s hercem Třískou pomocí rozhlasového vysílání. Havel psal prohlášení a Tříška je četl. Spolu také působili v improvizovaném televizním studiu, které bylo narychlo zřízeno na Ještědu. *„Nejsilněji na mne působil ten zvláštní fenomén solidární pospolitosti, který byl pro tu dobu příznačný. Lidé nám do rozhlasu nosili potraviny, květiny, léky, aniž jsme co z toho potřebovali; když nebylo pár hodin Tříšku slyšet z rádia, bombardovali rozhlas telefonickými dotazy, co s námi je; budova rozhlasu byla obklopena obrovskými transportéry s velkými betonovými kvádry, které měly zabránit jejímu dobytí; různé fabriky nám daly závodní průkazky, abychom se v případě osobního ohrožení mohli skrýt mezi dělníky...“³³*

Zbytek roku 1968 strávil Havel pendlováním mezi studentskými stávkami, demonstracemi, schůzemi a sepisováním petic. Byla to ještě doba, kdy si lidé mohli psát, co chtěli a demonstrovat za co chtěli, pozitivní výsledky se beztak nikdy nedostavily a komunisté si akorát sestavovali seznamy nepohodlných lidí.

³³ BAUER, J., pozn. 2, s. 50-51

3.2 Havlova činnost po roce 1968

Rok 1968 skončil a spolu s ním i nadějný vývoj naší země. Nálada v Československu byla ponurá, mnozí občané propadli skepsi a rezignovali na veškerý společenský i politický život. Z šedé letargie se je pokusil probudit Jan Palach, student, který se v Praze pod schody Národního muzea v lednu roku 1969 upálil. Na místě po něm zbyla aktovka a v ní dopis, ve kterém stálo:

„Vzhledem k tomu, že se naše národy octly na okraji beznaděje, rozhodli jsme se vyjádřit svůj protest a probudit lid této země následujícím způsobem. Naše skupina se skládá z dobrovolníků, kteří jsou odhodláni se dát pro naši věc upálit. Já jsem měl tu čest vylosovat si jednotku, a tak jsem získal právo napsat první dopis a nastoupit coby první pochodeň.

Naše požadavky jsou: 1) Okamžité zrušení cenzury.

2) Zákaz rozšiřování Zpráv.

Jestliže naše požadavky nebudou splněny do pěti dnů, tj. do 21. Ledna 1969 a nevystoupí-li lid s dostatečnou podporou (tj. časově neomezenou stávkou), vzplanou další pochodně.

Pochodeň č. 1

*P.S. Vzpomeňte na srpen. V mezinárodní politice se uvolnil prostor pro ČSSR, využijme jej.*³⁴

Václav Havel se do roku 1968 ve veřejném životě téměř vůbec neangažoval, avšak posrpnové události ho vtáhly do víru politických mítinků, demonstrací, stávek a rozohněných debat. Palachova smrt ho vyděsila, její účel mu byl ale srozumitelný, stejně jako celému zbytku národa, který začal chápat, že je třeba konat činy krajně nebezpečné a radikální, neboť nic jiného dosud úspěchy nepřineslo.³⁵

Havel se ocitl v centru dění, sepisoval petice, projevy, pořádal debaty se studenty i dělníky v továrnách a měl pocit, že naše země se bez něj neobejde.

³⁴ BAUER J., pozn. 2, s. 62-63

³⁵ HAVEL V., pozn. 8, s. 125-126

Takový pocit měla však v té době spousta lidí, jen málokdo však dokázal zachovávat chladnou hlavu a přicházet s návrhy, které byly realizovatelné. Mnozí ještě v jakési hysterii chtěli například potrestat zrádce. To však bylo absolutně nemyslitelné. A byl to právě Havel, kdo se snažil krotit vášně a vyzýval občany, aby usilovali o cíle uskutečnitelné, například chtěl, aby si kulturní pracovníci vzpomněli na dohodu o solidaritě, ke které se všichni zavázali. Věřil, že praktická vytrvalost je daleko rozumnější než činy, které by byly konány z prosté hysterie nebo naopak z neuvážlivého nadšení.³⁶

Do rozrušené atmosféry v lednu roku 1969 přišel Havel s poměrně nepříjemným objevem. Ve svém bytě na vltavském nábřeží našel odposlouchávací zařízení. Samozřejmě nevěděl, kdo ho do stropu zabudoval, neboť v té době neexistoval v podstatě žádný důvod, proč by měl být zrovna Havel sledován. Avšak vysvětlení je zřejmě prosté, Havel měl poměrně velký byt a často se u něj scházeli kulturní představitelé Pražského jara a StB je chtěla mít pod dozorem. S odstupem času lze však konstatovat, že šlo o první moment, kdy si Státní bezpečnost zařadila Václava Havla na seznam monitorovaných osob.³⁷

Tematicky k prvnímu výročí okupace se Havel rozhodnul napsat soukromý dopis Alexandru Dubčekovi, který byl v té době členem Federálního shromáždění. Šlo o text, ve kterém se ukrývala jakási prosba. Havel žádal bývalého předsedu komunistické strany, aby se nenechal udolat a nevystoupil veřejně ve prospěch okupace. V této souvislosti mu připomněl mnichovskou dohodu a následnou kapitulaci Benešovy vlády.³⁸

Byť tento dopis měl jistě Dubčeka podpořit, Havel si zároveň neodpustil značnou kritiku: „*Musím otevřeně přiznat, že v jistém ohledu nesete i Vy sám kus viny za současnou situaci.*“³⁹ Vyčítal tak Dubčekovi především špatné jednání

³⁶ HAVEL V., pozn. 8, s. 125-126

³⁷ BAUER Jan, pozn. 2, s. 64-65

³⁸ ŽANTOVSKÝ Michael. HAVEL. 1. vyd. Praha: Argo, 2014. ISBN 978-80-257-1213-9. s. 131-132.

³⁹ Dopis Alexandru Dubčekovi, 9. Srpna 1969, Spisy 3, str. 928, 929

s Moskvou, kterým byl prý jen oddálen výslovný souhlas s okupací, ale ve své podstatě se běh událostí vůbec nezměnil.⁴⁰

Není známo, zda si Alexandr Dubček dopis přečetl (přeci jen nebyli to žádní známí, tito dva se setkali jen jednou a to ještě na večírku, kde byl Havel značně posilněn alkoholem), nedlouho na to byl však odstraněn z předsednictva ÚV KSČ a začátkem roku 1970 byl vyloučen ze strany. Od té doby žil v ústraní a na veřejnosti se neukázal dlouhých dvacet let.⁴¹

Srpen 1969 přímo vyzýval k výročním protiokupantským protestům a Havel se jich samozřejmě účastnil. Největším počinem byl jeho podíl na petici Deset bodů, která vzešla především z pera Ludřka Pachmana, což byl kontroverzní šachový velmistr, ale i uznávaný teoretik, který sešel z cesty radikálního komunisty a stal se věrným katolíkem. K dokonalosti však petici dotáhnul Ludvík Vaculík, který už byl autorem 2000 slov a měl tak v buřičství letitou praxi.⁴²

Petice nejen že odsuzovala invazi jakožto porušování mezinárodních práv a požadovala okamžité stažení okupačních vojsk, ale také kritizovala probíhající čistky ve státní sféře a samozřejmě opovrhovala obnovenou cenzurou. Jejím nejdůležitějším bodem však byl nesouhlas s permanentní vedoucí rolí komunistické strany.⁴³

Prohlášení vznikalo během léta, avšak vyšlo příhodně s datem 21. srpna 1969 a bylo adresováno vládě ČSR, Federálnímu shromáždění, České národní radě a ústřednímu výboru KSČ. Podepsalo jej celkem deset signatářů včetně Václava Havla či olympijského vítěze Emila Zátopka (jeho jméno však bylo později ze seznamu signatářů odstraněno.)⁴⁴

Ačkoliv se autoři opírali o petiční právo, tvůrce prohlášení Luděk Pachman byl hned druhý den po jeho odeslání zadržen a během několika následujících dní byli i ostatní signatáři obviněni z podvracení republiky. Vyšetřování případu „Deseti bodů“ trvalo celý rok, nakonec měli být všichni

⁴⁰ KEANE John. Politická tragédie v šesti dějstvích. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 1999. ISBN: 80-7207-308-7. s. 167-168

⁴¹ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35. s. 132

⁴² ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35. s. 132

⁴³ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35. s. 132

⁴⁴ KRISOVÁ E., pozn. 27, s. 100

spolupracovníci obvinění za podvracení republiky v organizované skupině a hrozily tresty odnětí svobody mezi jedním až deseti lety. Nejprve však bylo soudní řízení zrušeno pro nedostatek důkazů a později, když zasáhl Nejvyšší soud a proces se signatáři obnovil, přišlo všem obviněným náhlé vyrozumění, že se soudní stání odkládá. Nebyl udán žádný důvod ani datum, kdy by měl být případ znovu projednán.⁴⁵

Ještě v témže roce vydal Havel sborník textů s názvem Podoby 2, kde shromáždil některá z děl osmnácti autorů, z nichž většina dříve publikovala ve zrušeném periodiku Tvář. Během následujícího období se všichni tito autoři dostali na seznam „zakázaných spisovatelů“ a samozřejmě mezi nimi nechyběl ani Václav Havel.⁴⁶

⁴⁵ ŽANTOVSKÝ Michael, pozn. 35, s. 132-133

⁴⁶ KRISEOVÁ Eda, pozn. 27, s. 100-101

4 70. léta

Sedmdesátá léta se v Československu nesla ve znamení normalizace. Komunistická strana utahovala drátky a čistky v jejích řadách se rozjely naplno. Atmosféra byla ponurá a většina pamětníků si „sedmdesátky“ vybavuje jako léta plná šedi a rezignace. Bojovná nálada z konce šedesátých let byla pryč a nahradila ji nechut' a deprese. Útlak ze strany státu nebyl tak intenzivní, jako například v padesátých letech, nicméně i tak byl obrovský. Stovky lidí skončily ve vězení a desetitisíce jich uprchlo do zahraničí.

Václav Havel na toto období vzpomínal v Dálkovém Výslechu⁴⁷: „*Mně osobně splývá první půlka sedmdesátých let v jednu beztvárovou mlhovinu, nedokázal bych už říct, čím se lišil třeba rok 1972 od roku 1973 a co já sám v jednom či druhém dělal. Odevšud jsem byl vypuzen, veřejně jsem byl označen za nepřítele a i mně posléze nezbývalo než se stáhnout do ústraní.*“

Havla opustili mnozí jeho přátelé, většina z nich se ho dokonce bála pozdravit na ulici. Proto se i s ženou Olgou přesunul na Hrádeček, letní sídlo, kde byly dříve pořádány bujaré večírky a intelektuální besedy. Večírky probíhaly pořád, byl to způsob jakým se Havel se zbylými přáteli - kteří byli rovněž pod dohledem Státní bezpečnosti – snažili oprostít od otupělé reality všedního dne, jen debatovat najednou nebylo moc o čem. I na dále se Havel věnoval literární činnosti, ale v této šedé době jen těžko hledal poutavé téma či rebelantské hrdiny. Napsat hru či scénář mu dříve zabralo pár týdnů, teď to byl půlrok, někdy i rok. Větším autorským počinem byl v té době scénář k filmu s názvem Heartbeat (který byl určen pro realizaci v zahraničí, nikdy k ní však nedošlo), hra Spiklenci, která slavila úspěch na mezinárodní scéně, Audience a Žebrácká opera, která byla dokonce zinscenována i u nás (tajně, samozřejmě), konkrétně v Dolních Počernicích a všem zúčastněným přinesla nepříjemnosti v podobě následujících výslechů na stanicích StB.⁴⁸

⁴⁷ HAVEL V., pozn. 8, s. 132

⁴⁸ KRISOVÁ E., pozn. 27, s. 101-102

V roce 1974 nastoupil Václav Havel jako dělník do trutnovského pivovaru. Jednak mu prý docházely peníze, ale spíš se snažil vymanit z běžné rutiny, která mu začínala lézt na mozek. V pivovaru dostal místo ve skladovém sklepě, kde pracoval se skupinou Romů. Namáhavou práci za málo peněz vydržel dělat devět měsíců, pak se rozhodl z podniku odejít a věnovat se psaní.⁴⁹

4.1 Proces The Plastic People of the Universe

Už v šedesátých letech se v Československu objevovaly skupiny lidí, pro které byly typické dlouhé vlasy, nevybíravý slovník, alkohol, drogy a rock'n'roll. Vyrojily se hudební kapely, které svou tvorbu zakládaly na psychedelickém pojetí hudby. Tito muzikanti si zpívali, co chtěli a kde chtěli, nebyli to žádní fanatičtí odpůrci komunismu, jen hudební nadšenci, kteří čerpali z americké a britské hudby. Stali součástí tzv. undergroundu. Undergroundoví umělci byli vlastně zakázaní umělci, jejich vystoupení byla tajná a státem neschválená. Vlajkovou lodí československého undergroundu se stala kapela The Plastic People of the Universe. Jejím lídrem byl historik umění a básník Ivan Jirous, zvaný Magor.⁵⁰

Havel se s Jirousem setkal už několikrát koncem šedesátých let, ovšem až v roce 1976 se s ním seznámil důvěrněji. Jirous mu četl své básně a pouštěl hudbu Plastiků, která změnila Havlův pohled na všechny vlasaté undergroundové umělce. Havel pochopil, že nejde o narkomany a zhýralé alkoholiky, jak je veřejnost často viděla, ale poznal, že jsou to normální lidé, kteří jen touží po svobodě. Magor pozval Havla na koncert, který se měl konat koncem března 1976, nikdy už se však neuskutečnil. Jirous, celá jeho kapela a několik dalších zpěváků undergroundu bylo zatčeno.⁵¹

Havel se rozhodl, že se za obviněné hudebníky postaví. Věděl, že skupina vlasatých bohémů asi jinde zastání nenajde, proto se spojil s Jirousovou

⁴⁹ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 150-151

⁵⁰ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 150-151

⁵¹ HAVEL V., pozn. 8, s. 140-141

manželkou Věrou a se svým dávným spolupracovníkem Jiřím Němcem a společně případ publikovali. Na všechna velvyslanectví poslali protesty a odezva na sebe nenechala dlouho čekat. Ze světa chodily bouřlivé ohlasy. Najednou už totiž nešlo o to, že by komunisté odsuzovali své politické odpůrce, ale teď zavřeli svobodné hudebníky, kteří se provinili jen tím, že si zpívali, co chtěli. Komunisté asi pochopili, že v tomto případě přestřelili a nebýt jednoho horlivého policisty, byl by případ smeten ze stolu jako přečin proti veřejnému pořádku. Takhle ovšem proces pokračoval a Havel rozjel velkou kampaň na podporu kapely. Desítky lidí podepsali velkou petici a podporu vyjádřili i bývalí komunisté. Výsledek soudního řízení byl však předem určen, Havel popsals celý proces jako divadelní hru, ve které měla každá postava přesně daný text. Ivan Jirous byl odsouzen k osmnácti měsícům vězení za organizované výtržnictví.⁵²

Během procesu se v budově soudu shromažďovali příznivci Plastiků, ale i běžní občané, kteří jednoduše nesouhlasili s tím, jaké bezpráví se v československém státě zahnízdilo. Havel a jeho kolegové vycítili, že se atmosféra ve společnosti mění. V lidech opět vzplanula touha vzdorovat nespravedlivému režimu a toho se komunističtí odpůrci rozhodli využít. Právě v této době, během procesu s The Plastic People of the Universe vznikaly texty, které o pár měsíců později vytvořily Chartu 77.⁵³

4.2 Charta 77

V období procesu s Plasty se projevila jakási bratrská solidarita, která se s koncem šedesátých let z veřejného života v Československu úplně vytratila. Havel se svými kolegy vycítil, že by se této situace mělo využít a než se všichni stáhnou zpátky do svých ulit, mělo by dojít k vytvoření něčeho stálého s trvalejší platností. Tak vznikla Charta 77.⁵⁴

⁵² ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 172-175

⁵³ KRISOVÁ E., pozn. 27, s. 118-119

⁵⁴ *Život podle Václava Havla* [film]. Režie Andrea Sedláčková. ČR, Česká Televize, 2014.

Podle Žantovského⁵⁵ „*Charta 77 není jen text, je to hnutí za lidská práva, které veškerá moc, váha a násilí režimu nedokázaly udusit.*“ Samotný Havel označil Chartu za „*volné, neformální a otevřené společenství lidí různých přesvědčení, různé víry a různých profesí, které spojuje vůle jednotlivě i společně se zasazovat o respektování občanských a lidských práv v naší zemi i ve světě.*“⁵⁶

Její autoři během listopadu a prosince 1976 shromažďovali spoluobčany, kteří by se podepsali pod kritiku politické a státní moci za porušování občanských a lidských práv, k jejichž dodržování se ČSSR zavázala při podpisu Závěrečného aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě v Helsinkách v roce 1975.⁵⁷

Ačkoliv Charta nemá autora, v textu jsou patrné formulace Václava Havla a profesora Jana Patočky. V Dálkovém výslechu⁵⁸ Havel uvádí, že sice přesně věděl, kdo napsal jakou větu do úvodního Prohlášení, trval však na tom, že autorství je rovnoměrně rozděleno mezi všechny, kdo jej podepsali. Jisté je tedy jen to, že název celé iniciativě dal Pavel Kohout, jeden z nejvýznamnějších protagonistů celého hnutí a jejími mluvčími se poté stali Václav Havel, profesor Jan Patočka a profesor Jiří Hájek.

Během vánočních svátků v roce 1976 se pod Prohlášení Charty 77 podepsalo celkem 242 signatářů. Vánoce byly ideální volbou, neboť se konaly bujaré večírky, na kterých se daly podpisy nepozorovaně sbírat. První kolo sběru skončilo 5. ledna 1977. Den na to chtěl Havel se svými kolegy rozeslat přesné znění dokumentu všem signatářům a poté ho předat na Federální shromáždění a federální vládě, zároveň byl již text přeposlán do zahraničních redakcí, ale k jeho uveřejnění mělo dojít až poté, co československá vláda dostane prostor k jednání. K tomu však nedošlo. Ve chvíli kdy se Havel s kolegou Landovským a Vaculíkem vydali autem objet různé schránky, aby do nich vhodili obálky pro signatáře, začala je stíhat policie. Ta je patrně sledovala již minimálně předchozí

⁵⁵ ŽANTOVSKÝ Michael, pozn. 35, s. 177

⁵⁶ KEANE John, pozn. 37, s. 185-186

⁵⁷ *Život podle Václava Havla* [film]. Režie Andrea Sedláčková. ČR, Česká Televize, 2014.

⁵⁸ HAVEL V., pozn. 8, s. 148

den, ale na hlídku byla místo klasických „žigulíků“ nasazena omšelá „embéčka“ a disidenti si tak sledování vůbec nevšimli.⁵⁹

O tom, jak bylo Landovského auto pronásledováno několika policejními vozy, existuje hned několik výpovědí. Nejdramatičtější je celá honička popsána právě Pavlem Landovským⁶⁰, který vzpomínal, že hned po ujetí několika metrů od bytu dalšího signatáře Zdeňka Urbánka, si všimnul, že je pronásleduje několik oprýskaných vozů. Přidal prý plyn a uháněl pražskými ulicemi k nejbližší poštovní schránce. Mezitím se za nimi srazila dvě auta agentů, kteří se snažili chartisty dohnat. Toho Landovský využil a zastavil, aby mohl Havel ze sedadla spolujezdce vhodit asi čtyřicet obálek do schránky. Hned na další křižovatce už však začalo pronásledování nanovo. Jedno auto vždy sledovalo Landovského saaba a druhé už mířilo na další křižovatku, aby ho odstříhli. Honička skončila jen o pár ulic dál, na dejvické křižovatce mezi ulicemi Gymnazijní, Pevnostní a Glinkova byla posádka disidentů zablokována. Příslušníci StB okamžitě přiběhli k autu a požadovali po chartistech, kteří se ve voze zamkli, aby otevřeli dveře a vystoupili ven. Nikdo z nich tak neučinil. Až ve chvíli, kdy se policisté rozhodli rozbít okno, odemkl Landovský dveře. V té chvíli byli Havel i Vaculík z auta doslova vytaženi a odvezeni do policejních vozů. Landovský se zaháknul za volant a odmítl vystoupit s argumentem, že nemá auto řádně zaparkované a zajištěné. Jeden z příslušníků tak ještě vyndal z auta tašky, ve kterých byly desítky výtisků Charty, a sedl si vedle něj, aby si mohl auto zaparkovat. Poté byli všichni převezeni k výslechu. Ten trval asi pět hodin a po něm mohli jít domů. Tou dobou už byl u výslechu i Zdeněk Urbánek, kterému byly kromě výtisků Charty zabaveny i stovky dopisů, které si během posledních několika let vyměnil s Václavem Havlem.

Hned 7. ledna ráno se svět dozvěděl, že několik desítek významných československých disidentů podepsalo petici, zvanou Charta 77. Část jejího znění byla otištěna v těch nejvýznamnějších evropských novinách, mezi které patří například francouzské periodikum Le Monde nebo německý Frankfurter

⁵⁹ KRISEOVÁ E., pozn. 27, s. 129-131

⁶⁰ KRISEOVÁ E., pozn. 27, s. 132

Allgemeine Zeitung. V londýnských The Times vyšlo znění Charty spolu s komentářem, který říká, že dokument není žádným falešným důkazem proti politickým disidentům, ale že jde o naprosto ojedinělý, významný a především odvážný čin, který se rozhodla podpořit elita československé inteligence. Charta byla zmiňována také v hlavních zprávách rozhlasové stanice Hlas Ameriky a dostala se do vysílání stovek dalších rozhlasových i televizních stanic po celém světě.⁶¹

Ještě ten samý den se předsednictvo ÚK KSČ sešlo a rozhodlo, že⁶²:

„1. Charta 77 je protistátní, kontrarevoluční dokument; platforma pro vytvoření buržoazní strany.

2. Signatáři Charty jsou odpůrci socialismu od Prokopa Drtiny přes představitele buržoazie až po renegáty dělnického hnutí.

3. Charta byla připravena v dohodě se zahraničím, tam byla také zveřejněna;

a rozhodlo:

- zahájit trestní stíhání ve věci pro trestné činy podle § 112 a § 98 odst. 1 tr. zák.,

- uplatnit vůči signatářům charty všechna opatření administrativní povahy.“

To, že má dokument nebývalé ohlasy v zahraničí, se tak Havel dozvěděl až po dalším několikahodinovém výslechu. Každý den po dobu jednoho týdne pak probíhal v podstatě ve stejném duchu. Ráno se Havel vzbudil a už ho vedli na stanici. Tam mu několik hodin kladli ty samé otázky neustále dokola a navečer ho pustili. Před domem mu pak stála přes noc hlídka a s ranním budíčkem začalo vše nanovo.⁶³

Zatímco v zahraničí byly Charty plné noviny, v Československu zatím média pochopitelně mlčela. Ne však na dlouho. Již 12. ledna vyšel v Rudém Právu článek s názvem Ztroskotanci a samozvanci, ve kterém byla Charta 77 označena za projekt skupiny buržoazních zkrachovalců, kteří neunesli vítězství socialismu v roce 1968. Dokument byl podle Kriseové⁶⁴ představen jako

⁶¹ KEANE J., pozn. 37, s. 183-184

⁶² ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 187-188

⁶³ KRISOVÁ E., pozn. 27, s. 133

⁶⁴ KRISOVÁ E., pozn. 27, s. 137

„protistátní, protisocialistický, protilidový a demagogický hanopis, který hrubě a lživě pomlouvá Československou socialistickou republiku a jeho autoři obviňují společnost, že v ní není život uspořádán podle jejich buržoazních a elitářských představ.“

S tímto článkem se spustila lavina útoků na signatáře. Každý z nich byl podroben domovní prohlídce a policejnímu výslechu. Státní bezpečnost se všemi způsoby snažila donutit chartisty, aby svůj podpis odvolali. Zlomila však pouze jediného člověka. Jiří Záruba nátlak neustál a svůj podpis stáhl. Ostatní odolali, ale všechny zasáhla tzv. administrativní opatření. Podepsání Charty 77 se stalo například oficiálním důvodem k propuštění ze zaměstnání. Byla to negativní nálepka, která signatáře provázela nejen při hledání nové pracovní pozice, ale i při žádostech o byt nebo o povolení vycestovat za hranice. Všech 241 chartistů tak ze dne na den přišlo o cestovní doklady, lovecké lístky a řidičské průkazy, zabaveny jim navíc byly i jejich osobní telefony. Československá vláda se zkrátka prostřednictvím policie snažila ze stoupců Charty udělat sociální vyvržence a především odradit případné další nástupce.⁶⁵

26. ledna 1977 byli navíc všichni významní umělci shromážděni v Národním Divadle, aby zde vyslechli projevy významných stranických představitelů, kteří se předháněli v tom, kdo Chartu co nejvíce pohaní. Následně všichni přítomní ztvrdili svým podpisem, že nesouhlasí s ničím, co v dokumentu stojí a že odsuzují každého, kdo tento podvrtný text podepsal. Tuto, dnes tzv. Antichartu, podepsalo během desítek různých akcí asi 5000 hudebníků, herců, režisérů a jiných umělců.⁶⁶ Byli mezi nimi i např. Karel Gott nebo Jan Werich. Zajímavostí jistě je, že mezi těmito jmény najdeme i Dagmar Veškrnovou, budoucí manželku Václava Havla. Nutno ovšem dodat, že většina z těchto umělců neměla na vybranou. Jejich podpis znamenal, že mohli dál hrát, zpívat či publikovat. Není žádným tajemstvím, že například spisovatel Bohumil Hrabal,

⁶⁵ KRISEOVÁ E., pozn. 27, s. 138-139

⁶⁶ KRISEOVÁ E., pozn. 27, s. 189-190

který patřil od roku 1968 mezi tzv. zakázané autory, získal díky podpisu Anticharty alespoň omezenou možnost znovu publikovat svá díla.⁶⁷

Od zveřejnění dokumentu Václav Havel každý den očekával, že už se z výslechu domů nevrátí. A měl pravdu. 14. ledna 1977 byl na konci jednoho z rutinních zadržení v ruzyňské věznici zatčen a obviněn z podvracení republiky. Státní bezpečnost na to šla chytre, doufala, že když zadrží lídra a hlavního protagonistu, bude organizace oslabena a časem zanikne úplně. V tom se ale soudruzi mýlili. Václav Havel sice byl za mřížemi, ale iniciativy se nezištně chopil sedmdesátiletý profesor Jan Patočka, který ač nedokázal Havla nahradit ve věcech organizačních, uměl lépe než kdokoliv vládnout perem. Vyšlo najevo, že už při prvním zadržení Havla, Vaculíka a Landovského, napsal pan profesor esej s názvem Čím je a čím není Charta 77, ve které svým hrdinným a především filosofickým způsobem hájil Chartu, jakožto dokument, který se snaží zachránit společnost ve chvíli, kdy samotný stát selhal. Výslechy a neustálé sledování se samozřejmě nevyhnuly ani postaršímu profesorovi, kterého neustávající nátlak fyzicky vyčerpával.⁶⁸

V březnu téhož roku se Patočka setkal v Praze s holandským ministrem zahraničí Maxem van der Stoelem, který jej přijal v hotelu Intercontinental a vyslechl zde krátké Patočkovy povídky o Chartě a její iniciativě. Toto setkání se však stalo statečnému akademikovi osudné. Holandský ministr ani nikdo jiný se k odpovědnosti za schůzku nepřihlásil, pouze Jan Patočka. Ten byl 3. března znovu vyslýchán, a když se po téměř dvanáctihodinovém martýriu dostal domů, stěžoval si na bolest hrudníku. Byl proto převezen do nemocnice, kde o deset dní později zemřel na selhání srdce. Režim navíc ani nedovolil pozůstalým klidné rozloučení. V den pohřbu byl náhle změněn čas obřadu a během něj kroužila nad hřbitovem policejní helikoptéra a opodál túrovali motorkáři z oddílu Rudá hvězda své stroje, aby přehlušili smuteční projevy.⁶⁹ Na hřbitovní zdi i na samotných hrobech seděli příslušníci policie s kamerami a natáčeli truchlící přítomné. Na videozáznamu se ocitl každý, kdo prošel branami hřbitova. Tito lidé pak byli na

⁶⁷ BAUER, J., pozn. 2, s. 83

⁶⁸ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 191-193

⁶⁹ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35 s. 193-194

základě těchto nahrávek vylučování ze škol, propouštění ze zaměstnání a podrobování výslechům.⁷⁰

Byl to smutný konec pro tak statečného člověka. Nicméně Charta poražena nebyla. Naopak se zdálo, že nepřiměřený nátlak ze strany státu vyburcoval spoluobčany k zesilující nevoli vůči stávajícímu režimu.

⁷⁰ KRISOVÁ E., pozn. 27, s. 144-145

5 Havlovo věznění

Václav Havel byl člověk, který se vždy odmítal považovat za hrdinu nebo mučedníka. Avšak svou povahou a svými skutky novodobého hrdinu přesně vystihoval. V době, kdy začal se svými kolegy plánovat Chartu 77, si musel být plně vědom, že v komunistickém Československu nezůstanou jeho činy nepotrestány. Celé měsíce se připravoval na den, kdy už se z policejního výslechu nevrátí domů a měl z toho dne jistě strach. Nenechal se však zastrašit, šel si odhodlaně za svým cílem a nikdy se ho nevzdal. Boj za svobodu si však na Havlovi vyžádal svou daň.

Jak popisuje Keane⁷¹, při prvním zatčení strávil Havel ve vazbě čtyři měsíce a nutno říci, že se mu prostředí vězeňské cely vrylo pod kůži. Především zde truchlil nad ztrátou svého přítele profesora Patočky a jeho smrt si velice vyčítal, neboť to byl on, kdo profesora přemluvil, aby přijal roli mluvčího Charty 77. Sepsal zde proto obsáhlý Patočkův nekrolog, kde ho oslavoval především jako velkého filosofa, ale také nesmírně skromného člověka se smyslem pro humor.

Na Havla doléhala deprese, měl neustálou potřebu uvažovat o smrti a utrpení. Přišlo mu děsivě ironické, že si smrt přišla právě pro filosofa, který celý svůj život nad smrtí přemýšlel a dokázal ji přijmout jako běžnou součást života. Havel k tomuto do Patočkova nekrologu poznamenal:⁷² „*Jako by jí (smrti) nejvíce záleželo, že by její tajemství mohli nakonec prohlédnout: spěchá k takovým lidem často dřív než k ostatním.*“

Během zadržení byl Havel dodatečně obviněn z pašování protistátních dokumentů do zahraničí. Spolu s ním byli obviněni ještě divadelníci Ota Ornest a František Pavlíček a novinář Jiří Lederer. Tito čtyři se měli prý spolčit a posílat podvrtné dokumenty na západ. Havel se skutečně na předávání dokumentů podílel. Většinou šlo ale o neškodné spisy ze soukromých sbírek, jako byly například vzpomínky Prokopa Drtiny, ministra spravedlnosti ve svržené vládě

⁷¹ KEANE J., pozn. 37, s. 194

⁷² KEANE J., pozn. 37, s. 194

Edvarda Beneše. Podstatný byl však způsob, jakým byly dokumenty posílány. Zapojeno bylo až příliš mnoho zahraničních diplomatů a důvodem k usvědčení z trestného činu bylo především jméno adresáta. Tím byl totiž Pavel Tigrid, úhlavní nepřítel komunistického režimu, přední reprezentant československého protikomunistického exilu, který byl navíc podle tehdejší vlády zároveň agentem americké CIA.⁷³

Havel věděl, že se domů z vazby jen tak nedostane. A začal vyjednávat. 6. dubna zaslal státnímu prokurátorovi žádost o propuštění, ve které slíbil, že pokud mu bude vyhověno, přestane se politicky angažovat a bude se výhradně věnovat své umělecké činnosti. Státní bezpečnost dala Havlovi najevo, že je jeho žádost projednávána, ale očekávají se od něj další ústupky. 22. dubna proto Havel své sliby doplnil o důležitý dodatek, ve kterém se zavázal, že se nebude věnovat organizování žádných hromadných akcí a že ani nebude vystupovat jménem jiných lidí. Tímto se v podstatě zřekl funkce mluvčího Charty 77 a o pár dní později byl propuštěn na svobodu. Bylo však jasné, že jeho ústupků StB využije a Havla poníží. To se také stalo začátkem května, kdy vyšel v Rudém právu článek, který shrnul všechny Havlovy sliby a udělal z něj ústupčivého člověka, který jaksí prozřel a uvědomil si, že nespravedlivě hanil komunistický režim a Československý stát.⁷⁴

S odstupem času se dá předpokládat, že se Havel stal obětí deprivacího šoku, který je celkem běžný u lidí, kteří se poprvé ocitnou ve vězení. Nicméně lidé, kteří v Havla věřili a kteří s ním spolupracovali, asi měli důvod ke zklamání. Od počátku bylo přeci jasné, že ho vězení nemine, mnoho měsíců se na to připravoval, a když pak došlo na věc, tak to zkrátka neunesl. Spousta lidí za jeho propuštění demonstrovala, ale Havel si propuštění zařídil sám.

I on samozřejmě cítil, že selhal a nedokázal se s tím smířit. Chartisté mu odpustili, jeho jednání chápali, ale on si to vyčítal. Nestáhnul se však do ústraní, jak by se možná dalo čekat, ba naopak, prakticky okamžitě obnovil svou činnost a to bez ohledu na fakt, že byl stále obviněn a během procesu mohl dostat

⁷³ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 195-196

⁷⁴ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 196-197

několikaletý trest odnětí svobody. S potěšením však zjistil, že navzdory tomu, co mu StB ve vazbě napovídala, Charta stále žije a potřebuje ho.⁷⁵ A i když byl později odsouzen ke čtrnácti měsícům za podvracení republiky, dostal pouze podmínku a tak se znovu chopil iniciativy a opřel se do práce ještě víc než kdy dřív. Vězení se mu tedy zatím vyhýbalo. Na začátku roku 1978 se však Havel i s několika přáteli dostal do problémů kvůli zdánlivě neškodnému incidentu na plese železničářů, kde je příslušníci StB, převlečení za pořadatele, odmítli vpustit do sálu. Nastala hádka a příslušníci se pustili i do pěstní výměny. Zatímco Keane⁷⁶ popisuje celou událost jako krvavý incident, který mohl klidně skončit smrtí některého z napadených, Žantovský⁷⁷ uvádí věci na pravou míru a líčí celou událost jako v podstatě nevinnou šarvátku, ze které si pouze Pavel Kohout odnesl ošklivou bouli. Výsledkem však bylo zadržení všech zúčastněných. Václav Havel si tak ve vazbě pobyl dalších šest týdnů, tentokrát byl vyšetřován za útok na veřejného činitele. Po propuštění pak znovu přijal funkci mluvčího Charty 77 a stal se jedním ze spoluzakladatelů Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. Tato organizace vznikla 27. dubna 1978 v bytě Václava Bendy v Praze a její Úvodní prohlášení napsal právě Václav Havel. Tento výbor se zavázal, že bude sledovat případy lidí, kteří jsou vězněni, či stíháni za projevy svého politického přesvědčení a bude o těchto případech informovat širokou veřejnost.⁷⁸

Iniciativa tohoto výboru se vládě samozřejmě nezamlouvala a Havel se tak opět stal středem pozornosti. Když pobýval s Olgou na Hrádečku, sledovala ho StB z jakési pozorovatelný, kterou stihla zbudovat během několika málo dnů, které trávil Havel v Praze. Před pražským bytem pak stála jakási falešná stavební buňka a příslušníci doprovázeli oba manžele i při běžném nákupu nebo venčení psa. Václav Havel se tak i s manželkou ocitl v jakémisi domácím vězení. Jejich příjezdová cesta na Hrádeček byla zatarasená a každý kdo ji chtěl projet, musel předložit doklad totožnosti a byl upozorněn, že do areálu smí vjet pouze na vlastní

⁷⁵ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 196-197

⁷⁶ KEANE J., pozn. 37, s. 256-257

⁷⁷ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 206

⁷⁸ SUK, Jiří. *Politika jako absurdní drama: Václav Havel v letech 1975-1989*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-302-7. s. 114

zodpovědnost. Příslušníci několika Havlovým přátelům zabavili řidičské průkazy a téměř všichni byli po návštěvě venkovské usedlosti předvoláni k výslechu.⁷⁹

V této nepohodlné situaci nezbyvá Havlovi nic jiného než psát. Vzejde tak z jeho pera jedna z jeho nejslavnějších esejí *Moc bezmocných*. V tomto textu Havel definuje nový jev - disidentství a také charakterizuje východoevropské režimy jako režimy post-totalitní. Byla to jeho poslední esej, kterou na svobodě napsal. V květnu 1979 byl zatčen, stejně jako ostatní členové Výboru na obranu pro nespravedlivě stíhané. Z Hrádečku zmizela policejní pozorovatelna a bylo jasné, že tentokrát se Havel domů hned tak nevrátí.⁸⁰

Proces se šesti obžalovanými Václavem Havlem, Jiřím Dienstbierem, Petrem Uhlem, Václavem Bendou, Ottou Bednářovou a Danou Němcovou trval pouhé dva dny, poté byli všichni shledáni vinnými z podvracení republiky a byly jim uděleny tresty v rozmezí tří až pěti let. Pouze Dana Němcová vyvázla s podmínkou. Václav Havel měl strávit ve vězení příštích čtyři a půl roku.⁸¹

Informace o jeho pobytu za mřížemi jsou téměř deníkovou metodou sepsány v díle *Dopisy Olze*, které však zachycují zejména Havlovy myšlenkové pochody a stavy jeho mysli. Na reálné zážitky je tento spis naopak hodně skoupý. Z některých Havlových rozhovorů by se až mohlo zdát, že snad prožil ve vězení věci, na které se zkrátka snažil co nejrychleji zapomenout. On sám však podotýká, že to, co prožije, není tak důležité jako význam, který se v daném zážitku skrývá.⁸² Je tedy otázkou, zda má pravdu životopisec Kaiser⁸³, který považuje Havlovo věznění, za období jeho života, o kterém toho víme nejméně anebo Žantovský⁸⁴, který tvrdí přesný opak.

K výkonu trestu nastoupil Václav Havel do věznice v Ostravě - Heřmanicích. Byl zde přidělen na práci svářeče, kde však nezvládl plnit požadované normy a tak ho i s kolegou Dienstbierem přemístili k pálicímu stroji.

⁷⁹ *Život podle Václava Havla* [film]. Režie Andrea Sedláčková. ČR, Česká Televize, 2014.

⁸⁰ *Život podle Václava Havla* [film]. Režie Andrea Sedláčková. ČR, Česká Televize, 2014.

⁸¹ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 227

⁸² HAVEL V., pozn. 8, s. 162

⁸³ KAISER, Daniel. *Disident: Václav Havel 1936-1989*. vyd. 1. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7432-012-5. s. 161

⁸⁴ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 229

V zimě roku 1980 ho poprvé skolil zápal plic a později se opakovaně potýkal s těžkými chřipkami. Onemocnění ho provázela i ve věznici na Borech, kam byl později přeložen. Tady se navíc zhoršoval i jeho psychický stav. Jeho přátelé byli přeloženi do jiného zařízení a on tak zůstal sám. Uzavřel se do sebe a od ostatních vězňů se držel dál. Propadal depresím, na které si sháněl léky. V následujícím roce strávil několik týdnů v nemocnici kvůli celkovému vyčerpání.⁸⁵ Ty největší zdravotní lapálie ale měly českého disidenta teprve potkat. 23. ledna 1983 dostal Havel těžký zápal plic. Pět dní strávil ve vězeňské ošetrovně a poté byl převezen do fakultní nemocnice v Plzni a následně byl eskortován do vězeňské nemocnice na Pankráci.⁸⁶

Později, nejspíše díky pomoci přítele Pavla Kohouta, který v té době působil ve vídeňském exilu, bylo Havlovi uděleno podmíněčné propuštění ze zdravotních důvodů. Z vězení vyšel 7. února 1983, tedy deset měsíců před vypršením původní délky trestu.⁸⁷

⁸⁵ BAUER, J., pozn. 2, s. 97-98

⁸⁶ SUK J., pozn. 79, s. 172

⁸⁷ SUK J., pozn. 79, s. 172

6 80. Léta

V této části práce se budu snažit za pomoci literatury a její komparace popsat Havlovu činnost v 80. letech. Zvláště se zaměřím na činnost Václava Havla po propuštění z vězení a následně zmapuji kroky, které vedly k politickému převratu v roce 1989 a k Havlově cestě na hrad.

80. léta nezačala pro Václava Havla příliš šťastně, první tři roky strávil ve vězení a po propuštění se s ním vlekly zdravotní potíže. První měsíc strávil na nemocničním lůžku a další dva byl pod přísným lékařským dohledem. Navíc i na něj dolehl jakýsi šok. Najednou nevěděl jak se na svobodě chovat, nedokázal být sám a jeho manželství s Olgou začalo skřípat. Mohlo by se tak zdát, že prvních pár let na svobodě strávil Havel řešením svých osobních problémů, ale opak je pravdou. Hned jak to bylo možné, vrátil se – byť v poněkud odlišné roli – do veřejného života.

Jeho role byla najednou odlišná v tom smyslu, že to on stál v centru dění. Už nešlo o Chartu, ale o Václava Havla. Ze zahraničí mu chodila kvanta žádostí o rozhovory a on je neodmítal. Naopak si uvědomil, že právě na Západ je třeba rozšířit československou disidentskou činnost. Začal tak s urputností jemu vlastní pracovat na tom, aby Charta a její boj za svobodu dostal mezinárodní rozměr. Havlovi v jeho úsilí nesmírně pomáhali jeho zahraniční přátelé. Spoustu večerů prý strávil například ve společnosti amerického velvyslance a jeho ženy. Nejaktivněji však komunikoval se svými přáteli Františkem Janouchem, který žil ve Švédsku a Vilémem Prečanem, který v té době pobýval v Německu. Prostřednictvím Janoucha se například podařilo ve Švédsku už v roce 1978 zaregistrovat Nadaci Charty 77, která sloužila jako prostřednictví, pomocí něhož dostávali disidenti finanční příspěvky a ty pak distribuovali na potřebná místa. V osmdesátých letech pak nadace otevřela pobočky také v Norsku a ve Spojených státech amerických.⁸⁸

⁸⁸ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 264-265

Dlouhé měsíce se Havel snažil veškerou svou energii vložit do Nadace Charty 77, neustále promýšlel systém, který by usnadnil financování a kooperaci mezi jednotlivými pobočkami i samotnými disidenty. Obnoven proto byl „*Fond občanské pomoci na podporu sociálně potřebných disidentů a Operativní fond na podporu konkrétních projektů nezávislé kultury*,“⁸⁹ které byly sice zřízeny již se samotným vznikem Charty 77, jejich činnost však byla zastavena na konci 70. let.

V roce 1985 se v Sovětském svazu začaly hýbat ledy. Generálním tajemníkem ÚV KSS se stal Michail Sergejevič Gorbačov a s ním přišla i legendární perestrojka. Do Československa dorazila v roce 1987 a přinesla s sebou zásadní změnu. V čele komunistické strany byl na postu generálního tajemníka nahrazen prezident Gustáv Husák a místo něj byl dosazen Miloš Jakeš. Byla to však změna spíše k horšímu. Jakeš stavěl na své pověsti, kterou si vydobyl jako muž, který řídil čistky ve straně po roce 1968. Výsledek byl jediný: opoziční hnutí v čele s Chartou 77 v Československu sílilo a řady odpůrců režimu rostly.⁹⁰

6.1 Cesta k revoluci

V roce 1988 se náš stát ocitl v situaci, jakou už zažil. Nastalo politické tání. 21. srpna, tedy v den dvacátého výročí okupace se na Václavském náměstí sešlo asi 10 tisíc lidí, kteří se dožadovali „*obnovy svobody a suverenity*.“⁹¹ Byla to demonstrace poměrně nečekaná, policie tak celou akci rozehnala až ve chvíli, kdy už dav přešel celé náměstí. Tehdy byl policejní zásah považován za nepřiměřený, ovšem se zákroky, které měly teprve přijít, se to nedá vůbec srovnat.

Václav Havel trávil léto na Hrádečku a na veřejnosti se příliš neobjevoval. O to překvapivější byla jeho návštěva na folkovém festivalu v Lipnici nad Sázavou, kde si ho všiml organizátor akce Jan Rejžek, který vyzval Havla, aby

⁸⁹ SUK J., pozn. 77, s. 213

⁹⁰ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 286

⁹¹ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 286

mezi vystoupeními promluvil k publiku. Diváci ho nepřivítali jako nepřítele státu, ale jako rockovou hvězdu. Jeho vystoupení bylo krátké, ale mělo obrovský ohlas.⁹²

28. října bylo po dlouhých dvaceti letech oficiální oslavou připomenuto výročí vzniku Československého státu. Mělo tak jít zřejmě o pokus odradit opozici od protestních akcí, což se však nepovedlo. Již den na to opět pochodovaly tisíce lidí přes Václavské náměstí na Staroměstské k soše Jana Husa. Celá akce byla doprovázena policií, která se nezdráhala použít obušky a vodní děla. Václav Havel se této události nezúčastnil, neboť byl i s několika dalšími předními disidenty zadržen a podroben domovní prohlídce. Opět šlo o jasný pokus zabránit opozici v jejích aktivitách. Dalšího zadržení se Havel dočkal hned v listopadu, kdy svolal do Prahy symposium *Československo 88*, jehož pořádání předem oznámil úřadům. Státní bezpečnost samozřejmě na místo konání dorazila, aby se však vyhnula mezinárodní štvanci, neobtěžovala zahraniční účastníky symposia a raději zatkla české disidenty, se kterými se měli setkat. Havel tak stihнул symposium zahájit a hned na to byl odveden do vazby, stejně jako dalších čtyřicet disidentů. Všichni byli za mřížemi přes víkend, dokud zahraniční účastníci neodcestovali.⁹³

10. prosince si pět opozičních skupin zažádalo o povolení uspořádat veřejné shromáždění na Václavském náměstí. To jim uděleno samozřejmě nebylo, nicméně dostali povolení sejít se na menším Škroupově náměstí. To byl naprosto nečekaný moment. Samotní organizátoři s touto variantou vůbec nepočítali a neměli proto nijak vyřešené šíření zvuku. K asi tisícíhlavému davu tak Havel promlouval z klasického amplionu a většina zúčastněných zřejmě ničemu z projevu ani nerozuměla. Demonstrace byla poklidná a na tehdejší poměry to byla jedna z těch menších akcí. Byla to však událost, která vzbudila velký ohlas v zahraničí. Opozice se navíc díky tomuto ústupku domnívala, že by vláda přeci jen mohla zaujmout změnu postoje k reformám, na druhou stranu však úřady,

⁹² BAUER J., pozn. 2, s. 109

⁹³ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 290

kteřé povolení vydaly, považovaly tento ústupek za dostatečnou výmluvu k opětovnému utažení opratí.⁹⁴

Během ledna 1989 se všechny opoziční skupiny připravovaly na tzv. „Palachův týden“, během kterého si chtěly připomenout výročí Palachova upálení. Úřady samozřejmě všechny veřejné akce zakázaly, skřze média se navíc komunisté snažili Palachovu oběť ponížít. Studenta označili za nesmyslného hazardéra a nepravdivě navíc tvrdili, že byl Palach k činu donucen. Hysterie zašla tak daleko, že byla z ateliéru zabavena i jeho posmrtná maska. V pondělí 15. ledna se lidé sešli na Václavském náměstí k poklidné pietní akci. Jednotky Veřejné bezpečnosti, vyzbrojeny těžkou technikou a policejními psy, však náměstí obklíčily a na občany přinášející květiny zaútočily ozbrojené síly. Dav byl rozehán vodními děly, spousta lidí byla zbita. V rozpoutaném chaosu už policisté nerozlišovali mezi demonstranty a náhodnými kolemjdoucími. Byl to doposud nejbrutálnější zásah proti opozičním skupinám. Většina samotných organizátorů z organizací Charta 77, České děti, Mírový klub Johna Lennona a Společenství přátel USA byla navíc zatčena ještě předtím, než na místo konání vůbec dorazila.⁹⁵ Václav Havel, jehož jméno bylo během akce několikrát skandováno, zatčen nebyl, neboť se na náměstí přes zátarasy vůbec nedostal.⁹⁶

O den později už se zdálo, že se předchozí akce obejde bez větších ohlasů a nepřiměřený zásah policie bude hodnocen jen jako menší šarvátka. Na náměstí se však opět sešla malá skupinka disidentů, kteří se napodruhé pokusili položit květiny na poctu Palachovy památky. Mluví Charty 77 Dana Němcová a Saša Vondra byli však spolu s několika dalšími disidenty zadrženy ihned, jak se ocitli na náměstí. Dav, který celému incidentu přihlížel, byl rozehán obušky a slzným plynem. Václav Havel se nechtěl nechat zadržet, celé akci proto jen tiše zpozvzdálí přihlížel. Ve chvíli, kdy se však chystal náměstí opustit, zatknul ho jeden z policistů a odvedl ho na stanici Veřejné bezpečnosti, kde byl předán do vyšetřovací vazby.⁹⁷

⁹⁴ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 291-292

⁹⁵ SUK J., pozn. 77, s. 274-275

⁹⁶ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 293

⁹⁷ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 293

Tisícihlavý dav se na Václavském náměstí sešel i 17. a 18. ledna. Ve středu už lidé nepřišli uctít Palachovu památku, nýbrž protestovat proti policejní brutalitě z předchozích dní. K disidentům se tak přidali i náhodní spoluobčané, kterým se přičilo zacházení Veřejné bezpečnosti. Tentokrát se však akce obešla bez tvrdého zásahu, příslušníci celou událost pouze zpovzdálí sledovali. Na druhý den už však bylo všechno zase při starém. Dav byl opět rozehnán vodními děly a několik desítek lidí bylo zbito policejními obušky. Přesto se lidé nedali odradit a v závěru Palachova týdne se sešli ještě jednou. Byla to poslední akce tohoto typu a komunistická policie se rozhodla rozpráshit ji tím netvrdším možným způsobem. Demonstranti, kteří se dávali na útěk před vodními děly, byli ještě pronásledováni ozbrojenými policisty, kteří je mlátili obušky a kopali do nich.⁹⁸

Palachův týden dosadil Václava Havla do centra pozornosti. Byť žádnou z demonstrací přímo neorganizoval, jeho jméno bylo na každé akci opakovaně skandováno. Havel se tak znovu prakticky denně podroboval výslechům a domovním prohlídkám. Nakonec byl obviněn za podněcování a ztěžování výkonu veřejného činitele. Výsledkem bylo nepodmíněné odsouzení k osmiměsíčnímu odnětí svobody. Komunisté se pak podobným způsobem vypořádali i s ostatními disidenty z jiných opozičních skupin.⁹⁹

Během Havlova věznění se začaly vydávat desítky petic, které protestovaly proti současnému režimu, policejní brutalitě i nespravedlivému zatýkání. Havel si nakonec odseděl čtyři měsíce v pražské věznici na Pankráci.¹⁰⁰

29. června vydal Václav Havel, který byl stále v podmínce, s jiným chartistou Stanislavem Devátým, petici s názvem Několik vět. Šlo o dokument, který požadoval *„propuštění všech politických vězňů, neomezenou svobodu shromažďování, otevřený prostor pro nezávislé iniciativy, ukončení cenzury, obnovení svobody vyznání, analýzu dopadů na životní prostředí u všech velkých průmyslových a stavebních projektů a v neposlední řadě k zahájení diskuze o československých dějinách, včetně období stalinismu, Pražského jara a vpádu*

⁹⁸ SUK J., pozn. 77, s. 275

⁹⁹ SUK J., pozn. 77, s. 280-281

¹⁰⁰ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 299

*pěti armád Varšavské smlouvy v roce 1968.*¹⁰¹ Petice se svým názvem hlásila k Vaculíkovu manifestu Dva tisíce slov, k němuž se během bouřlivého léta 1968 připojilo na 120 tisíc lidí. Havlův text pak během léta a podzimu 1989 podepsalo více než 40 tisíc lidí.

Havel spolu s ostatními členy petičního výboru doufal, že právě tento text zažehne v lidech jiskru, kterou diktatura již nebude moci uhasit. Jeho ambicí bylo přivést Čechoslováky k aktivnímu občanství a spojit je v následujícím boji za demokratický stát. A to se skutečně povedlo, během podzimu se vlny odporu proti režimu opět stupňovaly. 28. října se v pražských ulicích sešlo asi deset tisíc lidí k poklidné demonstraci, která byla sice rozehnána policejními jednotkami, ty však, zejména kvůli velkému zájmu zahraničních médií, nepodnikaly proti demonstrantům žádné agresivní výpady.¹⁰²

Situace v Československu na podzim roku 1989 kopírovala průběh událostí v jiných komunistických zemích. Již koncem léta se v sousedním Polsku schylovalo k velkým změnám. Nezávislé odbory sjednocené pod názvem Solidarita zvítězily ve volbách a Polsko tak jistým krokem mířilo k demokracii. Podobně na tom bylo i Německo, kde se stále více východních Němců odvažovalo překonat dříve neproniknutelnou železnou oponu mezi Maďarskem a Rakouskem. Nesnesitelné napětí se 9. listopadu proměnilo ve vytoužený pád berlínské zdi.¹⁰³

Celý listopad se očekávalo, že nějaká zásadní událost nastane i v Československu a pozornost se soustředila k desátému prosinci, což byl datum oslavován jako Mezinárodní den lidských práv. Havel se svými kolegy již na tento den naplánoval velkou demonstraci na Palackého náměstí a připravil si pro ni také detailní scénář, nemohl však tušit, že zejména českoslovenští studenti až do prosince čekají nehodlají.¹⁰⁴

¹⁰¹ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 299

¹⁰² ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 310

¹⁰³ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 309

¹⁰⁴ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 310

6.2 Sametová revoluce

17. listopad 1989. Klíčové datum v českých a československých dějinách, které znamenalo začátek konce komunistického režimu v Československu.

Studentská iniciativa se rozhodla pro zatím nejmasovější demonstraci využít den, který si studenti připomínali jako padesáté výročí od pohřbu studenta Jana Opletala, během něhož byla pozatýkána více než tisícovka českých studentů, popraveno bylo devět vůdců studentských organizací a až do konce druhé světové války byly uzavřeny všechny univerzity a vysoké školy na našem území.¹⁰⁵

Oficiální manifestace v tento den byla svolána Svazem mládeže, byla tedy pod kontrolou komunistů, otevřená však byla všem studentům bez rozdílu. Disidenti o akci samozřejmě věděli, ale nikterak se nepodíleli na její organizaci a už vůbec netušili, že se právě tato studentská akce stane jakýmsi spouštěčem revoluce. Sám vůdce boje za demokracii, Václav Havel, se 17. listopadu ani nenacházel v Praze, údajně prý slavil narozeniny své milenky Jitky Vodňanské. Studenti na něj však během pochodu pražskými ulicemi mysleli a vyvolávali jeho jméno. Demonstrace byla násilně potlačena v okamžiku, kdy se průvod odchýlil od úředně schválené trasy. Policejní jednotky zasáhly s nebyvalou agresí. Desítky lidí byly zraněny a šířila se informace, že jeden student byl zabit. Tato zpráva (jak se ukázalo později, mylná) způsobila obrovský šok a druhý den vyvolala další, byť menší vlnu demonstrací.¹⁰⁶

To už se však iniciativy ujal Havel, který se sešel spolu s dalšími aktivisty v Realistickém divadle a společně promýšleli jak se vzniklou situací naložit. Studenti mezitím zahájili stávkou a ke stejnému činu vybudili i pražská a později také mimopražská divadla.¹⁰⁷

Havel se svými kolegy nepřetržitě diskutoval a svolával další a další schůze. Zásadní sešlost se uskutečnila v pražském Činoherním studiu, které je považováno za místo, kde byl vůbec prvně zmíněn název iniciativy Občanské

¹⁰⁵ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 308

¹⁰⁶ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 310

¹⁰⁷ KEANE J., pozn. 37, s. 266

fórum, která si dávala za cíl započít dialog s představiteli komunistické strany a navázat na činnost Charty 77. Hlediště v Činoherním studiu bylo obsazené do posledního místa a různorodé publikum naslouchalo téměř dvouhodinové debatě, v jejímž průběhu byli občané vyzváni ke generální stávce a přijato bylo prohlášení Občanského fóra, které sepsal právě Václav Havel a ve kterém byly vyjádřeny základní požadavky iniciativy. Především bylo požadováno okamžité odstoupení Gustáva Husáka a demise pěti vedoucích komunistických představitelů, kteří byli spojováni s přípravou vpádu pěti armád Varšavské smlouvy v roce 1968. Mezi těmito osobami byl samozřejmě i nenáviděný generální tajemník ÚV KSČ Miloš Jakeš.¹⁰⁸

V pondělí 20. listopadu odstartoval týden demonstrací. Tentokrát se však počty nespokojených občanů počítaly na desítky tisíc. Hned při první příležitosti se na Václavském náměstí tísnilo asi 150 tisíc demonstrantů a další den to bylo podobné. Světová média už se značným předstihem informovala, že komunismus v Československu je minulostí. Samotná vyjednávání s vládou však teprve začínala. Ještě v pondělí večer zprostředkovali delegáti iniciativy Most, Michal Horáček a Michael Kocáb, schůzku premiéra Ladislava Adamece se zástupci Občanského fóra. Václav Havel však mezi nimi nebyl, neboť premiér setkání s hlavním představitelem revolučního hnutí odmítnul.¹⁰⁹

V pátek 24. listopadu Miloš Jakeš s celým stranickým vedením rezignoval a druhý den se na Letenské pláni uskutečnila dosud nejmasovější akce vůbec. Okolo 14. hodiny odpolední se počet demonstrantů vyšplhal na 800 tisíc. Mezi řečníky vystoupili všichni přední představitelé Občanského fóra, navíc se po dlouhé době objevil na veřejnosti také hrdina roku 1968, Alexander Dubček a do země se navrátili někteří umělci jako Jaroslav Hutka či Karel Kryl. Možnost promluvit navíc dostal i Ladislav Adamec, který sice v úvodu svého projevu slíbil, že všechny požadavky Občanského fóra budou splněny, v zápětí se však do své

¹⁰⁸ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 311

¹⁰⁹ SUK J., pozn. 77, s. 331

řeči zapletl a zdůraznil, že komunistická strana v Československu musí i nadále zůstat u moci, čímž si proti sobě poštvál zaplněnou Letnou.¹¹⁰

Tato demonstrace sklidila obrovský úspěch a na druhý den byla svolána znovu, i tentokrát přišlo na Letnou půl milionu lidí, kteří vyvolávali protistranická hesla a zvonili klíči. Revoluce se blížila ke zdárnému konci.

Zásadní zlom nastal 2. prosince, kdy se premiér Adamec odvážil setkat s delegací Občanského fóra, tentokrát již vedenou Václavem Havlem, který dosáhl kýženého úspěchu. Hned následující den byla totiž představena nová vláda. Lidé z ní příliš nadšení nebyli, neboť více než polovina ministrů reprezentovala komunistickou stranu, byl to však krok, který celému národu oznamoval, že revoluce zvítězila. 5. prosince totiž oznámil premiér Adamec, že v čele této vlády už stát nehodlá a Občanské fórum tak najednou mohlo přijít s radikálnějším požadavkem a skrze Havla prosazovalo kompletní výměnu celé vlády. Role prozatímního premiéra byla přidělena slovenskému právníkovi Mariánu Čalfťovi, který byl sice komunist, ve stávající situaci se však ukázal být tou nejlepší volbou. Mezi zástupci Občanského fóra totiž nebyl nikdo, kdo by měl nějaké zkušenosti s vedením vlády.¹¹¹

Otázka samozřejmě visela i nad postem hlavy státu. Gustáv Husák oznámil 10. prosince složení nové vlády a hned na to odstoupil. Avšak zatímco se Ladislav Adamec smířil s opuštěním pozice premiéra, zalíbila se mu myšlenka, že by povýšil na prezidenta. Žádné podpory ani ze strany vlády ani ze strany občanů se však nedočkal. Volba byla tedy celkem jasná a pochopitelná. Občanské fórum navrhlo Václava Havla. Ten však sám zdůrazňoval, že prezidentem být nechce a stane-li se jím, tak jen na dobu nezbytně nutnou, než bude nahrazen jiným, vhodnějším kandidátem. Havel se nikdy nechtěl vzdát svých vlastních zájmů, stále doufal, že až revoluce utichne, bude se moci vrátit zpět ke své milované literatuře (tento fakt je samozřejmě třeba brát s rezervou, přeci jen, Havel zůstal u moci až do roku 2002). Proti němu se však v kandidatuře postavila jiná silná osobnost - Alexander Dubček. Ten byl zvláště v posledních týdnech znovu

¹¹⁰ KEANE J., pozn. 37, s. 277

¹¹¹ ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 318-319

oslavován jako hrdina, nicméně se nezapomnělo ani na jeho neúspěchy a sám Dubček se nejspíše nechal uchláholit Havlem, který mu slíbil, že po prvním prezidentském období už kandidovat nebude a prostor tak dostane on sám. Dubčeka si však Havel chtěl ponechat nablízku a to zejména, aby neztratil podporu u Slováků. Alexander Dubček se tak stal předsedou Federálního shromáždění ČSFR.¹¹²

29. prosince pak Dubček navrhnul Federálnímu shromáždění Václava Havla, jakožto kandidáta na prezidenta Československé federativní republiky. Václav Havel byl následně jednohlasně zvolen do čela státu.¹¹³

¹¹² ŽANTOVSKÝ M., pozn. 35, s. 318-319

¹¹³ PREČAN, Vilém. Chronologický přehled 1936 - srpen 1989. In: *Václav Havel* [online]. 2003 [cit. 2015-06-16]. Dostupné z: <http://www.vaclavhavel.cz/index.php?sec=2&id=1>

Závěr

Cílem práce bylo zmapovat politickou činnost Václava Havla do roku 1989 a vytyčit zásadní disidentské počiny a aktivity této významné osobnosti a to především za pomoci analýzy a komparace dostupné literatury.

Je jasné, že názory a pohledy na Havlův život a především na jeho politickou kariéru se velmi různí. Ve své práci jsem čerpala z celkem patnácti životopisných publikací, z nichž některé měly pouze jakýsi oslavný charakter, a realistická vyjádření skutečností jsem v nich nenalezla. Tyto publikace mají jeden společný rys – byly vydány krátce po Havlově smrti a podle mého názoru tak reagovaly na náhlý mediální zájem, který se kolem postavy prvního českého prezidenta vyskytnul. Ukázkovým příkladem takového typu publikace je *Vzpomínková kniha* od autorů Michaely Košťálové a Jiřího Heřmana, z jejíhož provedení je jasně patrné, že právě tato kniha chtěla uspokojit momentální poptávku na trhu. O jejím provedení jasně svědčí i fakt, že byla vydána ještě v roce 2011, tedy doslova několik dnů po Havlově skonu.

Nicméně v průběhu psaní této práce mi vykrystalizovaly celkem tři hlavní prameny. První má na svědomí Havlova dlouholetá kamarádka a spolupracovnice Eda Kriseová a jde o její knihu *Václav Havel – jediný autorizovaný životopis*. Druhá publikace nese název *Václav Havel – politická tragédie v šesti dějstvích* a vznikla pod rukama anglického novináře a profesora politologie Johna Keana. Jako nejpřínosnější se mi však jevila kniha nesoucí prostý název *HAVEL*, která byla vydána teprve v roce 2014 dlouholetým Havlovým spolupracovníkem a pozdějším poradcem a mluvčím Michaelem Žantovským.

Všichni tři autoři se s Václavem Havlem osobně znali. Jejich knihy však měly nezaujatě hovořit o Havlově osobnosti, jeho životě a práci. Osobně si však myslím, že faktor nezaujatosti by mohl být zpochybněn u díla Edy Kriseové, neboť její životopisná kniha vznikla v podstatě z nutnosti vydat Havlovi životopis, když byl poprvé zvolen do funkce prezidenta. Vzhledem k tomu, že jde tedy

o oficiální biografii tehdejšího prezidenta, nalezneme v knize kolikrát možná až přehnaně idealizovanou osobnost Václava Havla coby romantického hrdiny a neohroženého bojovníka proti nespravedlnosti.

Pokud bych měla srovnat přístup Edy Kriseové a Johna Keana, určitě bych v knize od britského profesora našla větší odstup od Havlovy osoby. Keane se zřejmě snažil vylíčit českého disidenta jako obyčejného člověka, který v sobě zkrátka objevil potřebu vzepřít se stávajícímu režimu a bojovat za práva československých občanů. Nemohu se však zbavit dojmu, že spousta situací byla v této knize vylíčena naprosto přehnaně a mnohdy i chybně. V některých pasážích se mi zdálo, že se autor ani nenamáhal ověřit si základní životopisné údaje a jindy, např. při popisu jednoho Havlova zatčení se Keane nechal unést a vylíčil (i na dobu totality) běžný policejní zásah, jako krvavý masakr s desítkami zraněných.

Jak už jsem zmínila, tato publikace si dala za cíl ukázat obdivovaného Václava Havla jako běžného občana se svými klady i zápory. Takže zatímco filosofové a teoretické směry ovlivňující smýšlení českého disidenta jsou v knize popsány jen stroze (postavy profesora Patočky a T. G. Masaryka byly zmíněny v jediné větě), Havlovy bujaré večírky a především plotky se ženami jsou zde popsány a rozebrány do nejhlubších detailů.

Naprosto základním kamenem se tak pro mou práci stala kniha od Michaela Žantovského, která by svým obsahem a pojetím mohla připomínat knihu *Disident* od novináře Daniela Kaisera či *Politika jako absurdní drama* od Jiřího Suka. Žantovský však v pětisetstránkové publikaci nevyličil jen jednu etapu Havlova života, nýbrž pojal svou knihu jako kompletní a ucelené dílo o Havlově rodině, mládí, soukromí, studiu, literární aktivitě a samozřejmě disidentské, potažmo prezidentské činnosti.

Václav Havel si po sametové revoluci vybral Michaela Žantovského jako svého rádce a mluvčího a ten se rozhodl popsat českého státníka střízlivě a s nadhledem, zkrátka takového, jaký skutečně byl. Kniha Havla neidealizuje, nedělá z něj poloboha, tak jako jiné knihy vydané po jeho smrti, naopak se snaží Havla připomenout jako člověka z masa a kostí. Tato publikace je nesmírně cenná

v tom, že nic netají, nic nepřikrášluje a zároveň se nesnaží Havlovy činy ani jeho povahu nikterak skandalizovat.

Osobnost Václava Havla je snad nevyčerpatelným tématem jak pro novináře, spisovatele, tak i pro běžné občany. Názory na něj jsou odlišné, já osobně ho však vnímám jako disidenta, nesmírně statečného a obětavého člověka, který se abnormální měrou zasadil o pád komunismu a vznik „svobodného“ státu.

Spousta lidí si samozřejmě neodpustí hodnotit Havlův charakter a jeho osobnostní kvality. Já si však myslím, že nás, jakožto občany České republiky, by mělo zajímat jen to, že to byla osobnost, která se zasloužila o to, že můžeme dnes žít ve svobodném státě, oproštěného od nespravedlnosti totalitního režimu. Pro mě osobnost pana Václava Havla představuje symbol svobody a myslím si, že jeho odkaz se může bez velkého ostychu rovnat odkazu pana T. G. Masaryka.

Seznam použité literatury

- BAUER, Jan. *Václav Havel: Necenzurovaný životopis* 1. vyd. Praha: OTTOVO NAKLADATELSTVÍ, s.r.o., 2003. ISBN 80-7181-852-6.
- EMMERT, František. *Průvodce českými dějinami 20. Století*. 1. vyd. Brno: František Emmert Clio, 2012, ISBN 978-80-905081-0-1.
- FORMÁČKOVÁ, Marie. *Václav Havel: Život jako absurdní drama*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group, k. s. - Ikar, 2012. ISBN 978-80-249-1812-9.
- HAVEL, Václav. *Dálkový výslech: rozhovor s Karlem Hviždálou*. 5. vyd. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0801-2.
- HEŘMAN, Jiří a Michaela KOŠŤÁLOVÁ. *Václav Havel: vzpomínková kniha* 1. vyd. Havlíčkův Brod: Petrklíč, 2012. ISBN 978-80-7229-260-8.
- KAISER, Daniel. *Disident: Václav Havel 1936-1989*. vyd. 1. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7432-012-5.
- KEANE, John. *Politická tragédie v šesti dějstvích*. 1. vyd. Praha: Volvox Globator, 1999. ISBN: 80-7207-308-7.
- KRISEOVÁ, Eda. *Václav Havel: Jediný autorizovaný životopis*. 2. vyd. Praha: Práh, 2014. ISBN 978-80-7252-538-6.
- KRISEOVÁ, Eda. *Václav Havel: životopis* 1. vyd. Brno: Atlantis, 1991. ISBN 80-7108-024-1.
- PECKA, Jindřich a Vilém PREČAN. *Proměny Pražského jara: Sborník studií a dokumentů o nekapitulantských postojích v československé společnosti 1968-69*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 1993. ISBN 80-85765-02-0.
- PUTNA, Martin C. *Václav Havel: Duchovní portrét v rámu české kultury 20. Století*. 2. vyd. Praha: Knihovna Václava Havla, o.p.s., 2011. ISBN 978-80-87490-08-2.
- SUK, Jiří. *Politika jako absurdní drama: Václav Havel v letech 1975-1989*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2013. ISBN 978-80-7432-302-7.
- VANČURA, Jiří. *Naděje a zklamání: Pražské jaro 1968* 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 1990. ISBN 80-204-0179-2.
- ŽÁK Jiří, *Hovory s V. H.: Autentické svědectví o divadle, o kultuře, o letech šedesátých*. 1. vyd. Praha: XYZ, s.r.o., 2012. ISBN 978-80-7388-634-9.
- ŽANTOVSKÝ, Michael. *HAVEL*. 1. vyd. Praha: Argo, 2014. ISBN 978-80-257-1213-9.

Seznam použitých zdrojů

PREČAN, Vilém. Chronologický přehled 1936 - srpen 1989. In: *Václav Havel* [online]. 2003 [cit. 2014-12-03]. Dostupné z: <http://www.vaclavhavel.cz/index.php?sec=2&id=1>

RŮŽIČKA, Daniel. Text manifestu 2000 slov. In: *Totalita.cz* [online]. 1999 [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/txt/txt_2000slovt.php

Život podle Václava Havla [film]. Režie Andrea Sedláčková. ČR, Česká Televize, 2014.